

Wiesława Przybylska-Kapuścińska, *Polityka pieniężna nowych państw członkowskich Unii Europejskiej. Od transformacji przez inflację do integracji*, Wydawnictwo Wolters Kluwer – Oficyna, Kraków 2007, ss. 513.

Monografia prof. AE w Poznaniu dr hab. Wiesławy Przybylskiej-Kapuścińskiej jest opracowaniem, które w znaczący sposób poszerza wiedzę o transformacji, uwarunkowaniach prowadzonej polityki pieniężnej oraz stosowanych strategiach i instrumentach polityki pieniężnej w nowych krajach członkowskich UE (UE-8). Wybór tego tematu jest niezwykle aktualny, zwłaszcza w związku z projektowanymi wejściami tych krajów do strefy euro.

Autorka podjęła się bardzo trudnego zadania – przedstawienia przekształceń instytucjonalno-organizacyjnych systemów finansowych, ze szczególnym uwzględnieniem ewolucji strategii i instrumentarium polityki pieniężnej w krajach UE-8 w latach 1990-2005. W swoich rozważaniach Autorka wychodzi ze słusznego założenia, że najważniejszym impulsem skłaniającym do przeprowadzenia głębokich zmian systemowych i instytucjonalnych w tych krajach była chęć uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej, a po wstąpieniu do UE – wejście do strefy euro. W tym kontekście została przeprowadzona pogłębiona analiza zmian systemowych i instytucjonalnych dokonujących się w systemie finansowym i sektorze bankowym państw Europy Centralnej (Czech, Słowacji, Słowenii, Polski i Węgier) oraz państw nadbałtyckich (Estonii, Litwy i Łotwy).

Monografia składa się z dwóch części. Część pierwsza, zatytułowana „Charakterystyka instytucjonalnych i ekonomicznych warunków gospodarowania nowych państw członkowskich Unii Europejskiej” obejmuje trzy rozdziały i liczy 225 stron tekstu.

W rozdziale pierwszym Autorka przedstawiła wpływ transformacji systemowej na przekształcenia instytucjonalno-organizacyjne systemów finansowych, wskazując na różnice w tempie przeprowadzenia transformacji uwarunkowane odmienną skalą problemów społecznych i ekonomicznych nowych krajów aspirujących do członkostwa w UE. Duże walory poznawcze ma przedstawiony w syntetyczny sposób proces budowania od podstaw systemów finansowych; uwzględnia on: reaktywowanie nieistniejącego w gospodarce nowych krajów rynku kapitałowego i giełdy, powołanie do życia nowych instytucji finansowych, takich jak fundusze inwestycyjne i emerytalne, wprowadzenie dwuszczeblowego sektora bankowego. Jednocześnie przedstawiono zmiany dokonane w prawie bankowym, nadające właściwą rolę bankowi centralnemu, który odpowiada za emisję pieniądza, koordynację działalności sektora bankowego i prowadzenie polityki pieniężnej. Dopiero bowiem tak rozbudowany system finansowy stanowi warunek niezbędny dla realizacji polityki pieniężnej, a zwłaszcza prawidłowej transmisji impulsów polityki pieniężnej. Rozważania prowadzone w tym rozdziale mają szeroką podbudowę statystyczną ujętą w 25 tabelach, przedstawiających w sposób syntetyczny najważniejsze wskaźniki charakteryzujące system finansowy w analizowanych krajach. W podsumowaniu rozdziału przedstawiono najważniejsze tendencje oraz tabele zbiorcze prezentujące wskaźniki charakteryzujące sektor finansowy w poszczególnych krajach.

W rozdziale drugim dokonano szczegółowej analizy przekształceń instytucjonalno-prawnych w bankowości w latach 1990-2005 na tle zmian infrastruktury finansowej. Przedstawiono genezę bankowości centralnej i strukturę decyzyjną władzy monetarnej w przekroju narodowym. Dużą uwagę poświęcono procesom harmonizacji prawa narodowego w zakresie bankowości centralnej z prawem wspólnotowym. Z przeprowadzonej analizy porównawczej instytucjonalnych podstaw funkcjonowania banków centralnych w krajach UE-8 Autorka wysuwa wnioski, że mimo podjętych wysiłków harmonizacyjnych, występują jeszcze różnice w zakresie autonomicznego kształtowania kursu walutowego, zarządzania rezerwami walutowymi oraz nadzoru nad systemem bankowym. Spośród tabel zawartych w tym rozdziale na uwagę zasługują zwłaszcza dwa zestawienia dotyczące funkcji realizowanych przez banki centralne w poszczególnych krajach oraz rozbieżności w zakresie niezależności banków centralnych w stosunku do Traktatu z Maastricht.

Rozdział trzeci zamyka rozważania dotyczące warunków ramowych kształtowania polityki pieniężnej. W rozdziale tym, poświęconym sytuacji i polityce gospodarczej w krajach UE-8, analiza

objęto kształtowanie się kluczowych wskaźników ekonomicznych w latach 1990-2005, takich jak: produkt krajowy brutto, deficyt publiczny, inflacja, bezrobocie, konsumpcja, inwestycje, jak również kształtowanie się kursu walutowego i stóp procentowych w powiązaniu ze zmianami w polityce pieniężnej. Odrębny podrozdział został poświęcony liberalizacji obrotów bieżących i przepływu kapitału w krajach UE-8. W rozdziale tym na podkreślenie zasługuje bogata szata graficzna (27 rysunków) oraz 16 tabel ujmujących kształtowanie się analizowanych wskaźników makroekonomicznych. Rozdział kończy podsumowanie, w którym Autorka zawarła wnioski z przeprowadzonej analizy kształtowania się wybranych wskaźników makroekonomicznych w poszczególnych krajach.

Druga część monografii, zatytułowana „Strategie i instrumenty polityki pieniężnej nowych państw członkowskich UE”, liczy 253 strony i również składa się z trzech rozdziałów. Ze względu na odmienne warunki gospodarowania w analizowanych krajach oraz inny kształt polityki monetarnej Autorka zdecydowała się dokonać odrębnej analizy tej polityki dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej i krajów nadbałtyckich.

W rozdziale czwartym przedstawiono cele i strategię polityki pieniężnej Republiki Czeskiej, Słowacji, Słowenii, Polski i Węgier. Dla prawidłowej prezentacji i oceny celów i strategii polityki pieniężnej Autorka dokonała podziału analizowanego okresu badawczego na dwa podokresy. Cezurą oddzielającą te dwa podokresy była zasadnicza zmiana strategii polityki pieniężnej, która w różnych krajach dokonała się w różnych okresach na początku lat 90., kiedy analizowane kraje tworzyły fundamenty gospodarki rynkowej, natrafiając przy ich budowie na różne trudności wewnętrzne i zewnętrzne. W tych warunkach najbardziej odpowiednią była strategia kontroli podaży pieniądza, którą stosowały Czechy, Słowacja, Słowenia i Polska. Strategię kontroli kursu walutowego realizowały Węgry. Autorka zwraca uwagę na fakt, że strategię te były realizowane w warunkach odmiennych reżimów kursowych. Po zakończeniu głównych przekształceń systemowych państwa Europy Środkowo-Wschodniej zmieniły stosowaną dotychczas strategię na strategię bezpośredniego celu inflacyjnego (z wyjątkiem Słowenii i Węgier, które zostały przez Autorkę zaliczone do grupy krajów o strategii eklektycznej). Przy okazji charakterystyki strategii polityki pieniężnej stosowanych przez kraje Europy Środkowej dokonano oceny jej skuteczności, biorąc za podstawę rezultaty osiągnięte w procesach dezinflacji, odporności na kryzysy finansowe i w absorpcji płynności. Również ten rozdział jest bogato ilustrowany i udokumentowany. Zawiera 23 wykresy i 18 tabel.

Rozdział piąty („Instrumenty polityki pieniężnej stosowane w krajach Europy Środkowej w latach 1990-2005”) przedstawia instrumenty stosowane w krajach Europy Środkowej obejmujące Czechy, Słowację, Polskę, Słowenię i Węgry. Rozdział pokazuje ewolucję jaka dokonała się w stosowaniu instrumentów w poszczególnych krajach, ukazując rolę, jaką odegrały aspiracje badanych krajów do członkostwa w UE na proces stopniowego dostosowywania instrumentów polityki pieniężnej do rozwiązań Eurosystemu. Z przeprowadzonej analizy instrumentów stosowanych obecnie wynika, że stopień harmonizacji poszczególnych instrumentów jest różny. Mniejszy stopień harmonizacji z rozwiązaniami w strefie euro dotyczy zwłaszcza rezerwy obowiązkowej. Operacje otwartego rynku zostały zharmonizowane częściowo. Dotyczy to operacji dłużnych regularnych, jak również operacji strukturalnych. Wyższy poziom harmonizacji ze stosowanym w Eurosystemie dotyczy kredytów i depozytów O/N. Rozdział zawiera 18 tabel, które w formie syntetycznej charakteryzują główne cechy instrumentów polityki pieniężnej stosowanych w poszczególnych krajach, oraz zestawienie zbiorcze w formie kalendarium, obejmujące instrumenty polityki pieniężnej stosowane w latach 1990-2005.

W rozdziale szóstym dokonano odrębnej analizy polityki pieniężnej realizowanej w trzech krajach nadbałtyckich: Łotwie, Estonii i Litwie. Odmienne cele i strategię polityki pieniężnej oraz inna hierarchia wykorzystywanych instrumentów w tych krajach wynika z faktu, że są to gospodarki małe i otwarte. Dlatego jako cel polityki pieniężnej przyjęły one kontrolę kursu walutowego, stosując różne reżimy kursowe. W rezultacie w krajach tych mamy do czynienia z innym rozkładem akcentów w zakresie wykorzystywania instrumentów polityki pieniężnej, niż to ma miejsce w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Z analizy przeprowadzonej przez Autorkę wynika, że znaczącą rolę w instrumentarjum polityki pieniężnej krajów nadbałtyckich odgrywa rezerwa obowiązkowa, w mniejszym lub większym zakresie operacje depozytowo-kredytowe. Poza tym kraje te stosują swapy walutowe i certyfikaty depozytowe. Natomiast w niewielkim stopniu wykorzystuje się operacje otwartego rynku. Jedynie na Łotwie (transakcje repo i swapy walutowe), na Litwie w niewielkim

stopniu i przez bardzo krótki okres, a w Estonii w ogóle nie korzystano z operacji otwartego rynku. Korzysta się za to z instrumentu nigdzie indziej niestosowanego, tzw. okna forex. Również w tym rozdziale tekst jest bogato ilustrowany tabelami (16) i wykresami (11).

Autorka, podsumowując swoje rozważania, wskazuje na najistotniejsze momenty przeprowadzonych analiz. Stwierdza, że mimo odmiennych strategii polityki pieniężnej i różnych systemów kursowych – polityka monetarna odniosła niewątpliwy sukces, choć napotykała wiele barier ekonomicznych, organizacyjnych czy instytucjonalnych. Jej zdaniem, ogromnym osiągnięciem było przeprowadzenie procesów dezinflacji i ustabilizowanie cen w państwach UE-8 na niskim poziomie, gwarantującym stabilność finansową krajów i siłę nabywczą krajowych walut. Oceniając charakter i wykorzystanie instrumentarium stosowanego w państwach UE-8 podkreśla, że unowocześniając politykę pieniężną w warunkach transformującego się sektora bankowego, stopniowo rezygnowano z narzędzi administracyjnych (bezpośrednich) na rzecz instrumentów o charakterze rynkowym (pośrednich).

Dokonana prezentacja zagadnień omawianych w recenzowanej pracy stanowi podstawę do stwierdzenia, że jest to jedyne tak wszechstronne opracowanie w Polsce, które dotyczy strategii i instrumentarium polityki pieniężnej stosowanej w nowych krajach członkowskich UE. Autorka w swoich rozważaniach nie ogranicza się jedynie do przedstawienia zmian dokonujących się w celach, strategiach i instrumentach polityki pieniężnej w tych krajach, ale szeroko analizuje uwarunkowania gospodarcze, społeczne i instytucjonalne stanowiące podłoże tych zmian. Dotyczy to zarówno procesów przebiegu transformacji, jak i podjętych przez te kraje wysiłków harmonizacyjnych stymulowanych aspiracjami członkostwa w UE i w strefie euro.

Na uwagę w pracy zasługuje bogata ilustracja statystyczna analizowanych zagadnień. Dla udokumentowania opisywanych zagadnień sporządzono ogółem 96 tabel, 86 rysunków i wykresów opartych głównie na materiałach źródłowych analizowanych banków centralnych. Podkreślenia wymaga też obszerna bibliografia, na którą składają się 322 pozycje raportów, sprawozdań, aktów prawnych i literatury przedmiotu, w przeważającej części w języku angielskim.

Do niewątpliwych walorów tej monografii należy zaliczyć:

- uporządkowany szczegółowy opis polityki pieniężnej nowych państw członkowskich,
- przejrzysty i jednolity układ prezentowanych treści,
- rzetelny, systematyczny wykład zasad prowadzenia polityki pieniężnej w nowych państwach członkowskich UE.

Reasumując, recenzowana praca stanowi nowatorskie, rzetelne i bardzo wartościowe kompendium wiedzy na temat istoty i zasad prowadzenia polityki pieniężnej w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Wskazane walory pracy przesądzają zaś o tym, że może być ona wykorzystywana jako pomoc w zrozumieniu przez studentów i pracowników sektora bankowego zagadnień związanych z celami, strategiami i instrumentami polityki pieniężnej realizowanych w krajach Europy Środkowej i krajach nadbałtyckich.

Joanna Zabińska

Gospodarowanie pracą we współczesnym przedsiębiorstwie. Teoria i praktyka, red. Wacław Jarmołowicz, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań 2007, ss. 264.

Od pewnego czasu na rynku wydawniczym uwagę czytelnika coraz częściej przykuwają interesujące publikacje młodego zespołu badaczy skupionych wokół Katedry Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Rynkową Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, kierowanego przez profesora Wacława Jarmołowicza. Zespół ten, specjalizując się w teorii makroekonomii oraz polityce gospodarczej, a zwłaszcza w gospodarowaniu pracą, podejmuje ważne problemy badawcze o dużym znaczeniu teoretycznym i praktycznym. Potwierdzeniem tej tezy jest także najnowsza publikacja poświęcona gospodarowaniu pracą we współczesnym przedsiębiorstwie.

Praca – obok ziemi i kapitału – to klasycznie pojmowany czynnik produkcji. Z pozostałymi pozostaje on w licznych i różnorodnych związkach, zarówno o charakterze komplementarnym, jak i substytucyjnym. W porównaniu do innych, praca to jednocześnie czynnik traktowany z zasady jako nadrzędny, jak i specyficzny zarazem.